

15 MEI 1912.

AFLEVERING 2.



REDACTIE:

E. HEIMANS, AMSTERDAM,
JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATRICE:

A. W. L. VERSLUYS-POELMAN,
2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 4.80.

OVER DE NACHTZWALUW.

HAAST had ik deze bijdrage betiteld met „De Geitenmelker“, want onder dien naam kennen meer menschen hem, maar om bij den heer Thijssse in 't gevele te komen, en ook omdat die barbaarsche bijnaam glad verkeerd en minder welluidend is, heb ik maar besloten, dat 't „de Nachtzwaluw“ zou zijn. Want Dwaasvogel, Paduil, Nachtratel, Vliegende Krodde, Vliegende Pad, Dagslaap, Dwaaske en meerdere liefelijke epitheta zijn nog leelijker en doen aan de reputatie van den aardigen nachtvogel bij het leekenpubliek nog meer afbreuk. En daarom zal het, van vele kwaden 't beste kiezend, Nachtzwaluw zijn. Eigenlijk is die naam ook niet goed, want de vogel behoort heelemaal niet tot de zwaluwen en ook is hij niet uitsluitend en alleen 's nachts in de weer. Het is wel eigenaardig, dat zoo'n dier nog niet eens een passenden Hollandschen naam heeft. Ratelaar, zooals hij hier en daar heet, zou er eventueel dienst voor kunnen doen.

Op de Veluwe noemt men hem op sommige plaatsen Boomkikker; dat wist ik al 'n jaar of tien geleden, toen wij op den zelfkant van het Veluwsche land woonden. Naast onzen tuin was een dicht bosch, met een dichtbegroeid weggetje, waar haast nooit iemand kwam, en waar toch altijd wat interessants

te zien was. Dat is trouwens niets bijzonders. De groene en de bonte specht hakten er hunne broedholten in de dikke boomen, de nachtegale nestelden er in wel drie of vier paartjes, het dichte struweel verborg tal van kleine pietjes voor onbescheiden blikken, de duiven maakten hare luchtige bouwsels in de hooge pijnen op nog geen honderd meter van ons huis, eekhoorntjes en boschmuizen kwamen tot in de tuinen van de omwonende menschen, wezeltjes huisden in de takkebossen aan den zoom, en hommels, vlinders en andere insecten waren er steeds in grooten getale te vinden. Het baarde dan ook niet



Foto AD. BURDET.

Nachtzwaluw, haar jongen dekkend.
(De eierschalen zijn naast den vogel op den grond zichtbaar).

de geringste verwondering, toen daar op een goeden dag, of liever op een goeden avond, de boomkikker verscheen. Ik zelf had hem nog niet gehoord, maar mijn vriend de schilderszoon, de Tartarin, en tevens de grootste schavuit en schrik van het dorp, voor wien zoo te zeggen niemand en niets veilig was, die alles wist, wat er een uur in het rond gebeurde, en die alles weten kon door zijn urenlange strooperijen en zijn grondige kennis van al 't gedierte des velds, die een eier-

verzameling bezat, waarop elke medescholier jaloersch was, die, voor ons een ongekende luxe, zelfs een geweer had, nu — er moet toch een eind komen aan dezen langen tusschenzin — mijn vriend Gijs dan, dien was de nieuwe dorpsbewoner natuurlijk niet ontsnapt en deze had zijn weetgierigheid in niet geringe mate opgewekt.

„Want potdorie, 'n kikker, die in 'n boom zit, da's toch werachtig niet alledaagsch“, was zijn ontboezeming, en de zaak werd alleszins de moeite waard bevonden, nader te worden onderzocht. 's Middags na drieën — een dorpsschool

gaat doorgaans vroeg uit — waren we al aan het zoeken, vonden veel aardige dingen, zooals nesten, hagedissen, 'n ringslang enz., maar toch niet den zonderlingen kikvorsch. Dienzelfden avond, toen de schemering over het heidedorp daalde, hoorde ik het vreemde geluid voor het eerst. „Errrr errrrr errrrr orrrrr orrrrrr....“ zoo klonk het ratelend door de stilte van den Meiavond, en het vreemdste was, dat het geluid zich verplaatste: nu op zij, dan voor, dan weer achter ons huis, boven de dorpsstraat en in de hooge iepen om de kerk, in de boschjes en bij den bijenstal, in den tuin van de bureu rechts en achter de hooibergen van den boer links.

Tartarin, die op dat oogenblik een groote belangstelling aan den dag legde voor een steenuiltje, dat sinds jaar en dag ergens in een torenhoek nestelde en op wiens eieren hij al lang loerde, werd er zelfs van zijn oölogische studies door afgeleid. „D'r zitte nog veul meer van die boomkikkers, dan de eene van gisteren aovond“, was zijn oordeel ten slotte. Bevredigend was deze oplossing echter geenszins, want als dat geluid van meerdere dieren afkomstig was, dan zou je 't toch wel eens van drie of vier kanten tegelijk hooren en dat was nooit het geval. Wel eens één keer uit twee richtingen, anders niet.

Nog even werd door een der kornuiten het vermoeden uitgesproken, of het ook soms een vogel kon zijn, maar een vernietigende blik van den ervaren Gijs over zoo'n geringe ornithologische kennis, deed den jongen onmiddellijk in zijn schulp kruipen. Wèl vloog er een paar keer een nogal groote vogel met houterige vlucht en van tijd tot tijd klapwiekend voorbij, maar die riep een heesch en schor dack dack dack dack, en dat kon 'm toch nooit wezen. „D'r is geen een vogel, die toch zoo gek ratelt“ was de einduitspraak, die geen tegenspraak duldde en die zonder eenig voorbehoud werd aangenomen.

Zoowat een week later kwam er licht in de duistere zaak. Gijs' vader, een geducht jager, 'n ware Nimrod Nimrodorum, en vooral daarom bij zijn zoon hoogelijk in aanzien staande, was het verhaal ter oore gekomen. Die kende de zonderlinge spinster heel goed. Het was wèl een vogel, maar een, die je haast nooit zag, net als de uilen, met bruinachtige veeren, groote oogen en spitse vleugels en die in de schaapskooien vloog om de geiten en schapen de melk af te zuigen. Daarom noemen ze hem geitenmelker, had de pachter van den gemeentejachtgrond verteld, en dat zou wel waar zijn ook. Natuurlijk werd dit fantastisch verhaal door Gijs en de zijnen gretig aanvaard, zij 't dan ook met eenig wantrouwen, vooral, toen de oude schèper hem nog vertelde, dat 't op de hei 's avonds spookte; dan liet het dooie zandvrouwkje, dat al wel honderd jaar geleden gestorven was, haar spinnewiel snorren en vloog ermee door de lucht en de Satan in eigen persoon joeg haar achterna, klapte met de groote hondenzweep en lachte daarbij schor en akelig om aan te hooren. Neen, daar achter op den Drieberg, daar was 't niet pluis.

Toen wisten wij natuurlijk dat die geluiden, die wij al zoo vaak gehoord hadden, van den vogel afkomstig waren, dien zijn vader geitenmelker noemde,

geluiden, die alleen in domme boerenhersens tot bovennatuurlijke verhalen waren omgewerkt en daarom zou die geiten- en schapenzuigerij ook wel heel onwaarschijnlijk zijn, merkte Gijs zeer sceptisch op. En dat is de oorzaak, dat die vreemde naam werd afgeschaft en „boomkikker“ zal *Caprimulgus europaeus* in mijn geboortedorp heeten tot in de lengte van dagen.

Sinds den tijd, toen ons „de jongenskiel nog om de schouderen gleeed“, heb ik de nachtzwaluw geen enkelen zomer gemist, en, laat ik het er dadelijk bijzeggen, steeds met genoegen de kennismaking hernieuwd.

In onze Veluwsche bosschen behoort hij geenszins tot de zeldzame ver-



Karakteristiek Nachtzwaluwenterrein.

schijningen, al vermoed ik, dat er, afgaande op bijdragen van personen, die het weten kunnen, in onze duinen meer voorkomen. Een van de mooiste nachtzwaluwenstreken vind ik in het Edesche bosch, met de verderop gelegen Sijsselt, Roekelsche bosschen en De Ginkel, waar haar gesnor in zwoele voorjaars- en zomeravonden niet van de lucht is. Ook in de groote zandverstuivingen, vooral waar deze met dennen en andere boomen zijn beplant, heb ik ze het vorig jaar herhaaldelijk aangetroffen en in het Wekeromsche Zand één keer het nest gevonden.

Ik zeg oudergewoonte „nest“, maar ik ken geen enkelen vogel, die zoo weinig werk van zijn nest maakt. Een kievit of 'n grutto krabt tenminste nog een kuultje in den grond, vaak met wat halmen bekleed, maar de nachtzwaluw

deponeert de twee prachtige als marmer geteekende eieren zoo maar op den grond, zonder kuiltje, onbeschat, midden op de hei of onder een dennetje. Die ik in de verstuingen vond, lagen open en bloot tusschen een paar schrale halmen van zandzegge en zandhaver, op het harde rendiermos in een klein valletje, zoodat de vogel geen last had van het bij den geringsten wind rondstuivende fijne zand. Toen we er 'n week later terug kwamen, waren alleen de eierschalen nog te vinden en de jongen de wijde wereld vermoedelijk ingetrokken.

Moeilijker te vinden is het home van *Caprimulgus* op het Oranje Nassau Oord's terrein, waarvan bijgaande foto's meer zeggen dan elke beschrijving. Tusschen nooit of zelden gemaaide heidestruiken, die op sommige plaatsen haast



'n Typisch Nachtzwaluwenhoekje.

manshoogte bereiken, staan wilde, fantastisch gegroeide bremstruiken en dennetjes, waartusschen ge met veel moeite, volharding en doorzettingsvermogen wel eens het geluk hebt een nest te vinden. Hier broedt, vermeldingswaardig feit, ook ieder jaar een wilde eend.

Onder kreupelhout, op een open plekje onder de dennen, tusschen de hei aan den boschrand en soortgelijke plaatsen tref ik hier op de Veluwe de nachtzwaluw vrij talrijk aan. Onderlangs den Wageningschen berg vliegen zij boven den grintweg om nachtvliners, nachtkevers, mestkevers en dergelijke te vangen, die naar of van de uiterwaarden komen; in de bosschen jagen ze op Junikevertjes en de dikke eierdragende wijfjes van verschillende soorten dennen-insecten, waarnaar ze, door de stijve borstelharen aan de mondhoecken, nooit tevergeefs happen. Hoe

ze die insecten eigenlijk precies vangen weet ik niet; ik heb er al vaak op gelet, maar doordat de vogels tegen de schemering pas uitvliegen, wordt de waarneming door de invallende duisternis in niet geringe mate bemoeilijkt. Dat hij echter met wijdgeopenden bek zou rondvliegen als een soort van luchtwalvisch, zooals sommige onderzoekers beweren, of zelfs de insecten met zijn pooten zou grijpen, welke theorie anderen voorstaan, geloof ik niet. Hij zal zijn prooi wel gewoon wegvangen zooals zwaluwen, vliegenvangers of kwikstaarten ook doen.

Midden op den dag ratelen ze ook wel eens; dat heb ik in de Keyenbergsche bosschen eenmaal gehoord. Het geluid is niet monotoon, zooals men uit de beschrijving zou kunnen opmaken. 't Is een hooger en lager klinkend errrrr örrrrrr (de e iets hooger dan de ö), en ik geloof, dat bij den eersten toon de lucht wordt uitgestooten en bij het örrrr weer ingehaald. Maar zeker weet ik dat niet.

Eind April '12.

A. B. WIGMAN.

OOST EN WEST.



BIJ de ontpakking van eene bezending naturaliën, die ik onlangs van Java ontving, kwam uit de kist eene flesch te voorschijn, welker inhoud de Indische gediensige, die ter begroeting harer voormalige landgenooten was toegesnel, met afgrijzen vervulde, en haar onder 't slaken van den angstkreet „babbi“ ijlings de naaste omgeving deed verlaten. — Gemakkelijk zal men zich de verwondering der omstanders voorstellen, als ik verklaar, dat het schrikmonster niet grooter was dan eene kindervuist, en zich slechts gedeeltelijk liet zien in eene jamflesch, gevuld met vervuilden formol. Was de schrik dus nogal voorbarig, dit neemt toch niet weg dat ook op mij het gedrocht een allerzonderlingsten indruk maakte, ja, ik mag niet ontkennen, dat ik mij voor een oogenblik verbeeldde, in de voorwereld verplaatst te zijn, in een tijdvak, minstens een millioental jaren geleden. — Men stelle zich voor eene troebelbruine vloeistof, waarin af en toe een diertje tegen den glaswand aanrolt, bestaande uit een groot aantal segmenten, een pygidium, cephalothorax-achtig ander uiterste, met nog vage aanduiding van extremiteiten aan de zijkanen, gedeeltelijke suturen, die met eenigen goeden wil naar een paar op oogen gelijkende verhevenheidjes toelopen, kortom, het geheel maakte op den vluchtigen beschouwer den indruk van..... enfin, laat ik eerlijk zijn, ik dacht aan een Trilobiet! En al zal ieder gezond verstand het direct hoogstonwaarschijnlijk, zoo niet totaal onmogelijk achten, dat ooit het onderzoek der zee het nog voortbestaan, zelfs in de meest verborgen hoekjes, aantoon van deze op Crustaceën gelijkende dieren, zoo zal toch wellicht menigeen zich het gevoel van nieuwsgierigheid kunnen indenken, waarmee ik